

LA DOCÈNCIA SEMIPRESENCIAL A LA UNIVERSITAT DE BARCELONA

Aprovat per la Comissió Acadèmica del Consell de Govern de 30-4-08

Introducció

La majoria de l'oferta formativa actual de la Universitat de Barcelona està basada en l'activitat presencial de l'alumnat.¹ Tot i que la presencialitat ha de continuar sent un valor d'una universitat com la UB, en el marc del procés de convergència cap a l'espai europeu d'educació superior és de preveure un increment de la semipresencialitat.

El Projecte institucional de Política Docent de la UB estableix que s'ha d'acordar quin ha de ser el paper de la semipresencialitat a la UB i que s'han de prendre les decisions conseqüents, valorant la riquesa de la presencialitat i les possibilitats de l'aprenentatge virtual.

L'objectiu d'aquest document és establir un marc de referència per dissenyar, planificar i impartir docència semipresencial (o híbrida) en un ensenyament homologat de la Universitat de Barcelona.

En primer lloc, es conceptualitza el terme *semipresencialitat*. A continuació, s'estableix què s'ha d'entendre per semipresencialitat a la Universitat de Barcelona i s'exposen els criteris acadèmics i docents per tal d'aplicar-la en ensenyaments de la UB.

1. Concepte de *semipresencialitat*

El terme *e-learning* (aprenentatge electrònic) fa referència a la utilització de les tecnologies de la informació i la comunicació per a la formació a distància. Actualment, aquest concepte té connotacions referides a mètodes d'ensenyament —aprenentatge per mitjà de la xarxa utilitzant plataformes virtuals.

L'aplicació de l'aprenentatge electrònic no ha resultat tan exitosa com s'esperava inicialment i moltes organitzacions de formació han optat per combinar les pràctiques virtuals amb la presencialitat, introduint models híbrids d'aprenentatge. D'aquí sorgeix el concepte *semipresencialitat* que, en la bibliografia anglosaxona, adopta termes diversos: *blended learning*, *hybric*, o *flexible learning*. En definitiva, la semipresencialitat descriu un sistema de formació que combina metodologies presencials (professorat i alumnat comparteixen el mateix espai i temps) amb la tasca no presencial.

No és un concepte nou, ja que tradicionalment la formació universitària ha combinat diferents tipus de metodologies: classes magistrals, exercicis, tutories, pràctiques, etc. La novetat del terme es deu al fet que l'espai docent s'amplia i el temps es modifica: no és necessari que l'alumnat dugui a terme la tasca en un mateix lloc i espai temporal, sinó que és possible fer activitats d'aprenentatge per mitjà dels espais virtuals. D'aquesta manera, l'aprenentatge es flexibilitza i augmenten les possibilitats d'activitats, de comunicació entre l'alumnat, i entre l'alumnat i el professorat, així com de seguiment de la tasca dels estudiants. La semipresencialitat està molt relacionada amb la utilització dels campus virtuals d'aprenentatge.

Així doncs, **parlarem de semipresencialitat quan hi hagi una combinació evident d'activitats presencials amb altres activitats dutes a terme per l'alumnat per mitjà d'un suport virtual continuat.**

En general, la docència semipresencial té les característiques següents:

¹ Tot i això, es disposa de diverses experiències d'assignatures i ensenyaments semipresencials i, per altra banda, a través de la lliure elecció de 1r i 2n cicle, una part del professorat de la UB ha experimentat l'ensenyament virtual participant en la plataforma interuniversitària Intercampus i en les activitats de Crèdits UB en Línia, organitzades per IL3-UB.

- La dedicació temporal de l'alumnat queda explícita, i es diferencia el temps de dedicació presencial i el no presencial.
- L'alumnat i el professorat assumeixen compromisos de treball continuat.
- Es disposa d'un pla docent definit, en el qual s'ha de distingir clarament entre treball per fer a l'aula (o en un altre espai presencial) i treball per fer fora d'aquest espai.
- La proposta de treball semipresencial ha d'estar justificada com una metodologia que s'adigui als continguts de la matèria.
- L'avaluació continuada del treballs es fa valorant les activitats dutes a terme en el Campus Virtual, independentment que també es puguin fer treballs presencialment.

2. Concepte de *semipresencialitat* a la Universitat de Barcelona

La Universitat de Barcelona ofereix un model de formació basat majoritàriament en l'activitat presencial de l'alumnat, però, amb la posada en marxa de nous ensenyaments, disposarà també de:

- a) ensenyaments semipresencials
- b) ensenyaments presencials amb assignatures i mòduls amb crèdits semipresencials

No s'ha de confondre la semipresencialitat amb la utilització de les tecnologies de la informació i la comunicació (TIC) per a la docència. Fins ara, una bona part del professorat de la UB feia servir els dossiers electrònics com a sistema de gestió i organització de la docència, sense que això impliqués una docència semipresencial. Tanmateix, hi ha diversos exemples d'utilització de les TIC com a suport en el procés de treball en laboratoris, pràctiques, desenvolupament de continguts, discussions en línia, etc. que complementen o suporten el treball i l'aprenentatge de l'alumnat. En definitiva, **la utilització del suport tecnològic —com ara el Campus Virtual de la UB— no implica la docència semipresencial**, en el sentit que se li dona en aquest document.

La introducció del sistema de crèdits ECTS fa que s'hagi de tenir en compte tota la dedicació de l'alumnat a l'estudi, tant la presencial com la no presencial. En aquest sentit, les normes reguladores dels plans docents de la UB estableixen que, per a cada assignatura, cal diferenciar les hores de presencialitat de l'estudiant, de la seva dedicació a l'elaboració de treballs dirigits (no presencials) i a tutoria, i de les hores per a l'aprenentatge autònom. **No s'ha de confondre la necessitat de tenir en compte tota la dedicació de l'alumnat (que necessàriament ha d'incloure activitats no presencials) amb el que a la UB s'entendrà per *semipresencialitat*.**

Optar per dissenyar ensenyaments, matèries, mòduls o assignatures² semipresencials vol dir optar per una manera diferent d'organitzar el procés d'ensenyament-aprenentatge.

La major part de la docència de la UB és i ha de seguir sent presencial. Per tant, l'opció per la semipresencialitat ha d'estar degudament justificada.

² En la resta del document, només es parlarà d'*assignatures*, però caldrà entendre que també es fa referència a la possibilitat d'aplicar el terme a mòduls o matèries.

2.1 Què s'entén per *semipresencialitat* a la UB

Ensenyaments semipresencials

Un ensenyament es considerarà:

- a) *Presencial*: quan el percentatge de crèdits presencials sigui, com a mínim, del 50 %.
- b) *Semipresencial*: quan el percentatge de crèdits presencials sigui inferior al 50 %.

Ensenyaments presencials amb assignatures que inclouen crèdits semipresencials

Un ensenyament considerat presencial podrà incloure crèdits semipresencials (distribuïts en les assignatures corresponents).

- a) Un crèdit ECTS es considerarà semipresencial quan requereixi una presencialitat de l'alumnat inferior al 30 %. En tot cas, qualsevol assignatura haurà d'incloure la presencialitat necessària per garantir el procés d'aprenentatge i l'avaluació.
- b) Com a norma general, en el grau el percentatge de crèdits en aquestes condicions no podrà sobrepassar el 20 % del total de crèdits de l'ensenyament.
- c) Excepcionalment, en el cas del grau es podrà considerar un percentatge de crèdits semipresencials superior al 20 % per tal d'incrementar les taxes de rendiment, poder treballar amb grups no massificats i altres motius de millora de la qualitat docent degudament justificats. En tot cas, aquest increment per damunt del 20 % no podrà aplicar-se als 60 crèdits de les matèries bàsiques de l'ensenyament. Aquesta excepcionalitat haurà de ser aprovada per la Comissió Acadèmica del Consell de Govern, amb l'informe previ de l'Agència de Qualitat de la UB. Amb l'aprovació, s'establirà un termini per a l'avaluació de l'experiència. Quan el percentatge de crèdits presencials sigui inferior al 50 % , l'ensenyament es considerarà semipresencial.
- d) En els màsters universitaris, el percentatge de crèdits semipresencials no podrà sobrepassar el 70 % del total de crèdits de l'ensenyament.

3. Criteris acadèmics i docents per programar assignatures amb crèdits semipresencials

Per tal de poder programar assignatures que incloguin crèdits semipresencials, cal tenir presents els criteris que s'indiquen a continuació:

Aprovació

Per a l'aprovació d'una assignatura que inclogui crèdits semipresencials caldrà:

- a) L'aprovació del Consell d'Estudis, o de la Comissió de Màster o del Programa Oficial de Postgrau (POP)
- b) L'informe favorable de l'Agència per a la Qualitat de la UB
- c) La ratificació per la junta de centre o la comissió delegada corresponent

Requisits per programar una assignatura amb crèdits semipresencials

Atenent a les característiques de l'aprenentatge no presencial, s'estableixen uns requisits per poder programar una assignatura amb crèdits semipresencials. L'Agència per a la Qualitat de la UB serà l'encarregada d'informar sobre el compliment d'aquests requisits.

Els requisits són els següents:

a) Plans docents

- El pla docent ha de descriure clarament les activitats presencials i no presencials, així com els terminis, procediments i canals de comunicació entre professorat i alumnat per als diferents elements inclosos en la planificació de l'assignatura.
- S'han d'incloure activitats que afavoreixin l'aprenentatge autònom de l'estudiant.

b) Responsabilitat de la docència

- El professorat responsable d'una assignatura amb crèdits semipresencials ha de ser professorat amb dedicació a temps complet o que formi part d'un equip docent, excepte casos degudament justificats.
- Als efectes d'imputació de docència al professorat, els crèdits semipresencials tindran el mateix valor que els presencials.

c) Materials i entorns per a l'aprenentatge

- Els materials per a l'aprenentatge han de ser de qualitat i ajustats a les característiques de la docència semipresencial, segons les orientacions de format, estil i contingut didàctic que estableixi la UB per a aquests materials.
- El disseny de l'entorn d'aprenentatge ha d'incloure un sistema àgil per a la comunicació telemàtica entre professorat i estudiant i un sistema per facilitar la interacció entre l'alumnat.³
- La UB formarà i assessorarà pel que fa al disseny de materials i entorns per a la semipresencialitat.

d) Avaluació acreditativa dels aprenentatges

- L'avaluació del procés d'aprenentatge de l'alumnat ha d'incloure tant elements que es puguin recollir presencialment com d'altres recopilats durant les interaccions i activitats virtuals.⁴
- Per tal de no rebaixar la importància de les experiències educatives no presencials, aquestes han de tenir, en la qualificació final, un pes significatiu respecte de les que es fan de manera presencial.

e) Seguiment i orientació de l'alumnat⁵

- El professorat podrà optar per fer un seguiment i una orientació no presencials. En aquest cas, en el pla docent hi hauran de constar les característiques d'aquest seguiment.

³ El Campus Virtual de la UB proporciona aquestes eines.

⁴ El Campus Virtual de la UB ajuda a fer el seguiment de les activitats de l'alumnat.

⁵ El seguiment i l'orientació de l'estudiant pretén ajudar-lo a assolir els objectius de l'assignatura (és el que també es coneix com a tutoria acadèmica).

4. Vigència d'aquest document

- a) Aquest document serà vigent per a la programació del curs 2009-2010 i següents.
- b) La Comissió Acadèmica del Consell de Govern pot acordar excepcions transitòries als criteris recollits en el document, per causes degudament justificades.